

УДК 351.861

О. А. Подскальна,
учений секретар, Інститут державного управління у сфері цивільного захисту

ПРИЄДНАННЯ УКРАЇНИ ДО МЕХАНІЗМУ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ — ОДИН ІЗ ПРІОРИТЕТІВ ЇЇ ЄВРОПЕЙСЬКОГО ВИБОРУ

O. Podskal' na,
academic secretary of the Institute of Public Administration in the Sphere of Civil Protection

THE COURSE OF UKRAINE TOWARDS INTEGRATION INTO THE EUROPEAN UNION CIVIL PROTECTION MECHANISM — ONE OF THE PRIORITIES OF ITS EUROPEAN CHOICE

У статті аналізуються питання функціонування Механізму цивільного захисту Європейського Союзу, його позитивні моменти та переваги, наближення системи цивільного захисту в Україні до європейських стандартів.

Ці питання розглядаються з урахуванням підписання Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом, підготовки до асоційованого партнерства з Механізмом цивільного захисту.

The article considers the issues of the European Union Civil Protection Mechanism functioning, its positive aspects and benefits as well as development of Civil Protection System in Ukraine towards European standards.

These problems are being discussed in the context of signing of the Ukraine-European Union Association Agreement and Ukrainian preparedness for associative partnership with the Civil Protection Mechanism.

Ключові слова: Європейський Союз, Механізм цивільного захисту, надзвичайна ситуація, інтеграція в Європейський Союз, управління.

Key words: European Union, Civil Protection Mechanism, emergency, European Union integration course, management.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Забезпечення надійного захисту населення і територій від наслідків надзвичайних ситуацій є важливим напрямком діяльності кожної держави, реалізації державної політики у відповідних сферах.

Україна продовжує впевнено рухатися в напрямі інтеграції з Європейським Союзом, що підтверджується підписанням у 2014 році політичної та економічної частин Угоди про асоціацію з ЄС.

Стратегічний курс України на інтеграцію до Європейського Союзу в рамках Угоди про асоціацію та поглиблення особливого партнерства з НАТО з урахуванням нових викликів та загроз, що постають перед Україною, зумовлюють необхідність вдосконалення і по-

дальшого розвитку національної системи реагування на надзвичайні ситуації природного та техногенного характеру.

Стратегія національної безпеки України, затверджена Указом Президента України від 26 травня 2015 року № 287, спрямована на реалізацію до 2020 року визначених нею пріоритетів державної політики національної безпеки, а також реформ, передбачених Угодою про асоціацію між Україною та ЄС, ратифікованою Законом України від 16 вересня 2014 року № 1678-VII, і Стратегією сталого розвитку "Україна — 2020", схваленою Указом Президента України від 12 січня 2015 року № 5.

У Стратегії національної безпеки України вперше зазначено, що розвиток Державної служби України з

надзвичайних ситуацій має забезпечити підвищення її спроможності щодо ефективного управління єдиною державною системою цивільного захисту, оснащення сил цивільного захисту сучасними видами техніки, засобами та спорядженням, оптимізацію розміщення її підрозділів, упровадження системи екстреної допомоги населенню за єдиним телефонним номером, підготовки та просвіти населення щодо норм і правил поведінки в умовах надзвичайних ситуацій.

Приєднання України до Механізму цивільного захисту Європейського Союзу є одним із пріоритетів її європейського вибору.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Можливості впровадження в Україні позитивного досвіду країн-членів Європейського Союзу у сфері державного управління цивільним захистом, зокрема співпраці в рамках Механізму цивільного захисту на даний час є недостатньо дослідженими.

Питання організації управління у надзвичайних ситуаціях в країнах — членах Європейського Союзу досліджувались в наукових працях та статтях А.П. Бойка, П.Б. Волянського, Л.А. Жукової, М.М. Козяра, А.В. Терент'євої, О.О. Труша [8; 9].

Основним матеріалом при дослідженні питань функціонування Механізму цивільного захисту є відповідні акти національного законодавства з питань євроінтеграції [1; 2], рішення Європейського парламенту та Ради [3; 4], директиви Європейського Союзу у сфері цивільного захисту [5; 6; 7].

Велике значення має участь України у Програмі Європейського Союзу з попередження, готовності та реагування на катастрофи природного та техногенного характеру для країн Східного партнерства (PPRD East) [10].

Наукова новизна матеріалів статті полягає в тому, що аналізується сучасний стан співпраці в рамках Механізму цивільного захисту Європейського Союзу, шляхи приєднання до нього України.

Це підтверджує актуальність та практичну цінність даної статті.

ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ

Метою статті є проведення аналізу функціонування Механізму цивільного захисту Європейського Союзу, оцінки його позитивних моментів та переваг, підготовки України до асоційованого партнерства з Механізмом цивільного захисту.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Механізм цивільного захисту Європейського Союзу — найбільша в світі система надання міжнародної координованої оперативної допомоги при надзвичайних ситуаціях. Система включає різноманітні ресурси і форми допомоги від 28 країн-членів та 4 країн-кандидатів в ЄС (всього 32 країни).

Обговорення в Європейському Союзі необхідності створення такої Системи розпочалося у 2000 році, після серії масштабних лісових пожеж та повеней у Європі в 1998 — 1999 роках.

Рішення про заснування Механізму цивільного захисту Рада Європейського Союзу прийняла 23 жовтня 2001 року в м. Люксембурзі 23 жовтня 2001 року. З урахуванням набутого досвіду 17 грудня 2013 року Європейський парламент та Рада прийняли в м. Брюсселі Рішення № 1313/2013/EU "Про Механізм цивільного захисту Союзу".

До Механізму цивільного захисту Європейського Союзу, що є ключовим інструментом системи цивільного захисту Європейського Союзу, входять 32 держави (28 держав — членів ЄС: Австрія, Естонія, Італія, Португалія, Бельгія, Франція, Латвія, Румунія, Болгарія, Фінляндія, Литва, Словаччина, Хорватія, Німеччина, Люксембург, Словенія, Кіпр, Греція, Мальта, Іспанія, Чехія, Угорщина, Нідерланди, Швеція, Данія, Ірландія, Ліхтенштейн та Норвегія), які співпрацюють у сфері цивільного захисту з метою покращення захисту населення, його майна, навколишнього середовища, культурної спадщини у разі масштабних природних та техногенних катастроф, що можуть виникнути як в середині, так і за межами ЄС.

Основна роль Механізму цивільного захисту полягає у сприянні співпраці у заходах з надання допомоги щодо захисту цивільного населення у разі великих надзвичайних ситуацій, які можуть вимагати прийняття термінових заходів реагування. Це відноситься і до ситуації, де може бути безпосередня загроза таких великих надзвичайних ситуацій.

Механізм складається із ряду елементів і дій, що включають:

- визначення груп швидкого реагування та іншої інтервенційної підтримки, наявних у державах — членах з метою допоміжної інтервенції у випадках виникнення надзвичайних ситуацій;

- підготовку та впровадження навчальної програми для груп швидкого реагування та іншої інтервенційної підтримки і для експертів із груп з оцінки і / або координування;

- конференції, семінари і експериментальні проекти з головних аспектів інтервенцій;

- встановлення і, за потребою, розподілення груп з оцінки і / або координування;

- встановлення і управління центром моніторингу і інформації;

- встановлення і управління загальною аварійною системою зв'язку та інформації;

- інші допоміжні дії, такі як заходи зі сприяння транспортуванню ресурсів для допоміжних інтервенцій.

Основною складовою, операційним ядром Механізму цивільного захисту є Координаційний центр реагування на надзвичайні ситуації, що діє під егідою Європейської комісії в м. Брюсселі, працює цілодобово без вихідних та надає країнам доступ до платформи цивільного захисту Європейського Співтовариства.

Механізм цивільного захисту спрощує та підтримує мобілізацію та координацію допомоги з цивільного захисту ЄС на випадок значних надзвичайних ситуацій.

Будь-яка країна, що постраждала в наслідок значного лиха, як в ЄС, так і за його межами, може подати через Центр заяву на надання допомоги.

ЄС має низку угод з третіми країнами, регіональними ініціативами і міжнародними організаціями з метою сприяння наданню допомоги у разі стихійних лих.

Допомога може мати форму матеріально-технічної підтримки, міжнародних команд та обладнання, надання гуманітарної допомоги та шляхом залучення експертів для проведення оцінки ситуації.

Країни, що не є членами ЄС, можуть бути частково залучені до Механізму цивільного захисту та отримати статус "партнера". Така форма співпраці не передбачає участі в адмініструванні програми (наприклад, відрядження експертів до Єврокомісії) та фінансових внесків на це. Країни-партнери можуть залучатися до реалізації певних заходів у рамках програм.

Співробітництво між Україною та Європейським Союзом у галузі цивільного захисту вперше отримало свої правові рамки 8 грудня 2008 року, коли в м. Брюсселі було підписано Адміністративну домовленість між МНС України та Генеральним Директоратом "Навколишнє середовище" Європейської Комісії щодо співпраці між Центром моніторингу та інформації Механізму цивільного захисту Співтовариства та Оперативно-черговою службою МНС України.

Ефективність роботи Механізму цивільного захисту ЄС неодноразово підтверджувалася під час ліквідації наслідків масштабних надзвичайних ситуацій та стихійних лих, у тому числі і в Україні. Зокрема, під час ліквідації наслідків розливу нафтопродуктів у Керченській протоці (2007 рік); подолання наслідків катастрофічних повеней у західних регіонах України (2008 рік); подолання наслідків пандемічної ситуації з захворювання на грип в Україні (2009 рік); оцінки небезпечної екологічної ситуації у м. Калуші Івано-Франківської області (2010 рік); надання допомоги громадянам України, які переміщуються з районів проведення антитерористичної операції та тимчасово окупованої території (2014—2015 роки).

Досвід співпраці з Механізмом цивільного захисту свідчить, що повноцінна участь України у ньому потенційно сприятиме зміцненню спроможності України у попередженні та ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій природного та техногенного характеру на національному і міжнародному рівнях із залученням національних сил країн-членів ЄС за підтримки Координаційного центру реагування на надзвичайні ситуації Механізму ЄС, а також сприятиме координованому наданню гуманітарної допомоги постраждалому населенню.

У контексті поглиблення співпраці з ЄС у галузі цивільного захисту Україна прагне максимально інтегруватися до Механізму цивільного захисту.

Головною метою приєднання до Механізму цивільного захисту є повноцінна участь ДСНС України у Єдиній інформаційній системі екстреної комунікації Механізму цивільного захисту (CECIS), що використовується країнами-членами ЄС для інформування Центру про наявні національні сили країн-членів ЄС (модулі), їх склад і можливості, обладнання. Система також містить інформацію про засоби постачання і товари для надання гуманітарної допомоги. Центр використовує дану систему для інформування партнерів про розвиток можливих НС, обміну інформацією, направлення запитів про допомогу та пропозицій щодо надання допомоги, об-

ліку оперативної документації (доступ до системи мають країни-члени ЄС та учасники Механізму цивільного захисту), а також участь у навчаннях з цивільного захисту у рамках Механізму цивільного захисту та заходів навчальної програми.

Для подальшої реалізації зазначеного ДСНС України розроблено проект Плану спільних заходів Державної служби України з надзвичайних ситуацій і Генерального Директорату з гуманітарних питань та цивільного захисту Європейської Комісії щодо співробітництва у сфері цивільного захисту на 2015—2016 роки, а також проект нової редакції Адміністративної домовленості між ДСНС України та Генеральним Директоратом "Навколишнє середовище" Європейської Комісії щодо співпраці між Координаційним центром реагування на надзвичайні ситуації Механізму цивільного захисту Співтовариства та Оперативно-черговою службою ДСНС України.

У серпні 2014 року ДСНС України направлено офіційне звернення до Європейського Союзу стосовно опрацювання питання можливості приєднання України до Механізму цивільного захисту ЄС.

Реалізації цього завдання сприяє розпочата у 2011 році за ініціативи Європейської Комісії Програма Європейського Союзу з попередження, готовності та реагування на катастрофи природного та техногенного характеру для країн Східного партнерства (PPRD East), головним бенефіціаром якої в Україні виступає Державна служба України з надзвичайних ситуацій (раніше Міністерство надзвичайних ситуацій України).

Програма PPRD East, яка охоплює 6 країн: Азербайджан, Білорусь, Вірменію, Грузію, Молдову та Україну, впроваджена для поглиблення знань міжнародної спільноти про потенційні ризики у кожному із цих регіонів, а також про доступні ресурси для реагування на надзвичайні ситуації в них.

Очікується, що завдяки реалізації Програми у цих країнах буде розроблена загальна методика оцінки ризиків на базі рекомендацій Європейського Союзу, функціонуватиме електронний атлас регіональних ризиків, будуть проводитись міжнародні семінари для обміну досвідом та експертами, навчання викладачів у сфері цивільного захисту, проводитимуться спільні командно-штабні та польові навчання.

Протягом першої фази Програми проведено 84 міжнародні заходи — робочі зустрічі, тренінги, штабні навчання, семінари, конференції та ознайомчі тури у всіх шести країнах-партнерах (в Україні — 11 заходів) та у десяти країнах-членах Європейського Союзу, до яких було залучено 1799 осіб, з яких 979 учасників — представники органів та закладів цивільного захисту країн-партнерів, 870 осіб — представники інших державних інституцій, неурядових організацій, приватних компаній, міжнародних організацій та ЄС.

У рамках проведення першої фази Програми PPRDEast досягнуто:

поліпшення обміну інформацією та даними між країнами-партнерами та ЄС шляхом створення національних консультативних груп та забезпечення плідної співпраці з делегаціями ЄС у країнах-партнерах;

— розширення знань про систему управління ризиками та загрозами в рамках Європейської політики суспільства та партнерства для країн Східного регіону;

— розроблення Електронного регіонального атласу ризиків;

— 52 експерти пройшли базовий курс Механізму цивільного захисту ЄС;

— 35 осіб відвідали Координаційний центр реагування на надзвичайні ситуації Механізму цивільного захисту ЄС з метою поліпшення подальшої взаємодії;

— організації вивчення концепції "підтримки приймаючої країни";

— удосконалення оперативних навичок шляхом проведення низки штабних навчань;

— опрацювання рекомендацій стосовно покращення систем цивільного захисту та управління ризиками шляхом адаптації законодавчих актів до стандартів ЄС та підвищення ефективності міжсекторального співробітництва і координації на національному рівні;

— підвищення обізнаності населення про цивільний захист та управління ризиками стихійного лиха в країнах Східного партнерства шляхом створення об'єднання журналістів та видання наочної продукції для розповсюдження серед населення, зокрема таких, як сімейний довідник щодо дій у надзвичайних ситуаціях, дитячі плакати (постери), соціальні відео сюжети тощо.

Друга фаза Програми (грудень 2014 р. — листопад 2015 р.) вартістю 5,5 млн євро ґрунтується на досягненнях Фази 1 і її заходи зосереджені на:

— наближенні до законодавства ЄС та найкращого досвіду в управлінні ризиками катастроф, наприклад, Директива ЄС щодо повеней та засадничих документів ЄС у сфері цивільного захисту;

— розбудові спроможності цивільного захисту країн-партнерів стосовно запобігання катастроф, підготовки до них та реагування на них;

— продовженні розробки та практичному використанні Електронного атласу регіональних ризиків;

— підвищенні обізнаності про катастрофи;

— зміцненні зв'язків із Механізмом ЄС у сфері цивільного захисту та державами-учасниками.

Практичне застосування деяких принципів функціонування Механізму цивільного захисту Європейського Союзу здійснено під час проведення Державною службою України з надзвичайних ситуацій та Євроатлантичним координаційним центром реагування на катастрофи в період з 21 по 25 вересня 2015 року на території Львівської області спільних міжнародних польових навчань з ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій природного та техногенного характеру "УКРАЇНА — 2015", відповідно до Річної національної програми співробітництва Україна — НАТО на 2015 рік, затвердженої Указом Президента України від 23 квітня 2015 року № 238.

Навчання "УКРАЇНА-2015" дозволили країнам — членам і державам-партнерам НАТО на практиці відпрацювати механізми реагування на надзвичайні ситуації різного характеру та сприяли підвищенню злагодженості дій рятувальних команд в умовах надзвичайних ситуацій. В ході навчань країни-члени і держави-партнери НАТО практикували процедури і можливості для того, щоб поліпшити здатність країни реагувати на катастрофу. Навчання також сприяли зміцненню державного потенціалу країни для ефективної координації заходів з ліквідації наслідків стихійного лиха.

У навчаннях "УКРАЇНА-2015" взяли участь більш ніж 1100 учасників із 34 країн світу. На церемонії відкриття навчань були присутні Президент України Порошенко П.О. та Генеральний секретар НАТО Єнс Столтенберг.

22 вересня 2015 року практичні аспекти взаємодії рятувальних служб, зокрема в рамках Механізму цивільного захисту Європейського Союзу, обговорені під час 17-ї Всеукраїнської конференції рятувальників "Сучасний стан цивільного захисту України: перспективи та шляхи до європейського простору".

23 вересня 2015 року відбувся науково-практичний семінар "Перспективи запровадження в Україні системи управління ризиками виникнення надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру", на якому розглянуто також питання реалізації Плану імплементації Директиви 2012/18/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 4 липня 2012 року про контроль значних аварій, пов'язаних із небезпечними речовинами (Севезо III).

Ці заходи відбулися в рамках проведення 22—25 вересня 2015 року в м. Києві XIV Міжнародного виставкового форуму "Технології Захисту/ПожТех — 2015".

Створенню та вдосконаленню міжнародних механізмів із запобігання та реагування на надзвичайні ситуації сприяє також Європейська асоціація навчальних закладів, які працюють у галузі безпеки (EFSCA). Україна входить до неї з 2009 року. За цей час вдалося реалізувати багато масштабних міжнародних навчальних та наукових проектів, які допомогли українським рятувальникам здобути не лише безцінний досвід, а й необхідне сучасне пожежно-рятувальне обладнання.

Розвивається тісна співпраця між європейськими, в тому числі і українськими вузами в напрямках розробки уніфікованих освітніх програм підготовки фахівців для пожежно-рятувальних служб, безпосередньо підготовки фахівців, а також інноваційної діяльності, досліджень та розвитку в галузі цивільного захисту і пожежної безпеки.

Слід зазначити, що в липні 2014 року команда Державного підприємства "Мобільний рятувальний центр" ДСНС України успішно пройшла 36 — годинні Міжнародні атестаційні навчання в рамках атестації для вступу до Міжнародної дорадчої консультативної групи ООН з проведення пошуково-рятувальних операцій в умовах міста (ІНСАРАГ).

Це важливий крок до подальшої плідної співпраці між великою та дружньою родиною ІНСАРАГ і командою українських рятувальників. Команда ДП МРЦ стала частиною міжнародної спільноти рятувальників, які миттєво готові прийти на допомогу тим, хто її потребує.

ВИСНОВКИ

Розбудова сучасної та потужної системи цивільного захисту населення і територій України потребує ще більш тісної співпраці з відповідними європейськими структурами, зокрема в рамках Механізму цивільного захисту Європейського Союзу.

Главою 6 "Навколишнє природне середовище" розділу 5 "Економічне і галузеве співробітництво" Угоди

про асоціацію між Україною та Європейським Союзом передбачено співробітництво у сфері цивільного захисту.

Реалізації одного із пріоритетів євроінтеграції — приєднання України до Механізму цивільного захисту Європейського Союзу сприятиме підписання та реалізація нової редакції Адміністративної домовленості між ДСНС України та Генеральним Директоратом "Навколишнє середовище" Європейської Комісії щодо співпраці між Координаційним центром реагування на надзвичайні ситуації Механізму цивільного захисту Співтовариства та Оперативно-черговою службою ДСНС України, подальша участь у заходах Фази 2 Програми Європейського Союзу з попередження, готовності та реагування на катастрофи природного та техногенного характеру для країн Східного партнерства (PPRD East).

Література:

1. Указ Президента України від 26.05.2015 № 287 "Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 6 травня 2015 року "Про Стратегію національної безпеки України" [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.president.gov.ua/documents>

2. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 17.09.2014 р. № 847 "Про імплементацію Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським Співтовариством з атомної енергії і їхніми державами — членами, з іншої сторони" [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.kmu.gov.ua/control/uk/newsnpd>

3. Рішення Ради ЄС від 23 жовтня 2001 року про встановлення механізму Співтовариства щодо посилення співпраці у наданні допоміжних інтервенцій стосовно цивільного захисту (2001/792/ЄС, Євратом) // Офіційний вісник Європейського Співтовариства. — 15. 11. 2001. — UAL 297/7

4. Рішення Європейського парламенту та Ради № 1313/2013/EU від 17 грудня 2013 року про Механізм цивільного захисту Союзу. // Офіційний вісник Європейського Співтовариства. — 20. 12. 2013. — L 347/924

5. Directive 2007/60/EC of the European Parliament and of the Council of 23 October 2007 on The assessment and Management of Flood risks / Директива 2007/60/ЄС Європейського парламенту та Ради від 23 октября 2007 року про оцінку та управління ризиками повеней (Eng/Rus) [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://euroeastcp.eu/ru/eu-documents.html>

6. Directive on the Control of Major — accident hazards Involving Dangerous Substances (SevesoIII) (Eng) / Директива щодо контролю за ризиками виникнення надзвичайних ситуацій з викидом небезпечних хімічних речовин (Севезо III) (Rus) [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://euroeastcp.eu/ru/eu-documents.html>

7. Directive on the Control of Major — accident hazards Involving Dangerous Substances (SevesoII) / Директива про попередження важких аварій (Севезо II) (Eng/Rus) [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://euroeastcp.eu/ru/eu-documents.html>

8. Бойко А.П. Надзвичайні ситуації не мають кордонів // Оборонний вісник. — 2013. — № 8. — С. 4—9.

9. Труш О.О. Досвід побудови та функціонування цивільного захисту країн-членів Європейського Союзу Західної Європи / О.О.Труш. Теорія і практика державного управління: зб. наук. пр. — Х.: Вид — во Хар. РІ НАДУ "Магістр", 2009. — Вип. 4 (27). — С. 441 — 447.

10. Інформаційні матеріали щодо Програми Європейського Союзу з попередження, готовності та реагування на катастрофи природного та техногенного характеру для країн Східного партнерства (PPRD East) [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://euroeastcp.eu/ru/eu-documents.html>

References:

1. President of Ukraine (2015), Decree "On the decision of the National Security and Defense Council of Ukraine on May 6, 2015 "On the Strategy of National Security of Ukraine", available at: <http://www.president.gov.ua/documents> (Accessed 12 Sept 2015).

2. Cabinet of Ministers of Ukraine (2014), Order "On the implementation of the Association Agreement between Ukraine, on the one hand, and the European Union, the European Atomic Energy Community and their countries - members on the other side", available at: <http://www.kmu.gov.ua/control/uk/newsnpd> (Accessed 12 Sept 2015).

3. European Communities (2001), "EU Council Decision of 23 October 2001 on the establishment of a Community mechanism to enhance cooperation in the provision of ancillary interventions in respect of civil protection (2001/792 / EC, Euratom)", Official Journal of the European Communities, vol. 297/7.

4. European Communities (2013), "Decision of the European Parliament and of the Council number 1313/2013 / EU of 17 December 2013 on the EU Civil Protection Mechanism", Official Journal of the European Communities, vol. 347/924.

5. European Parliament and (2007), "Directive 2007/60/EC of the of the Council of 23 October 2007 on The assessment and Management of Flood risks", available at: <http://euroeastcp.eu/ru/eu-documents.html> (Accessed 12 Sept 2015).

6. PPRD East (2012), "Directive on the Control of Major — accident hazards Involving Dangerous Substances (SevesoIII)", available at: <http://euroeastcp.eu/ru/eu-documents.html> (Accessed 12 Sept 2015).

7. PPRD East (2004), "Directive on the Control of Major - accident hazards Involving Dangerous Substances (SevesoII)", available at: <http://euroeastcp.eu/ru/eu-documents.html> (Accessed 12 Sept 2015).

8. Wojko, A.P. (2013), "Emergencies have no boundaries", *Oboronnij visnyk*, vol 8, pp. 4—9.

9. Trush, O.O. (2009), "Experience in construction and operation of civil protection - European Union member states in Western Europe", *Teoriia i praktyka derzhavnoho upravlinnia: zb.nauk.pr. NADU*, vol. 4 (27), pp. 441—447.

10. PPRD East (2015), "Information materials on the EU Programme on prevention, preparedness and response to disasters of natural and man-made for the Eastern Partnership", available at: <http://euroeastcp.eu/ru/eu-documents.html> (Accessed 12 Sept 2015).

Стаття надійшла до редакції 24.09.2015 р.